

דבר תורה לפרשת ואתחנן - שבת נחמו מאת הרב הלל רחמני

"אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים"

"כשעמד הקב"ה ואמר "אנוכי ה' אלהיך" היו ההרים מתרעשים והגבעות מתמוטטות... זה אומר: אני נקראתי! וזה אומר: אני נקראתי! - וכיון ששמעו מפיו "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - עמד כל אחד ואחד במקומו, ואמרו: לא עסק אלא עם מי שהוציא ממצרים." **מכילתא, כ, ב.**

"שפת אמת" מסביר שכל באי עולם כלל לא טעו במחשבה שלהם כי "אע"פ שהבדילנו הקב"ה ובחר בנו מכל האומות אין זה גרעון וריחוק לאומות. רק אדרבא ע"י בחירת בני" נפתח פתח שיתקרבו מן האומות הראוי להתקרב כי איך יוכל בשר ודם להתדבק באלקים חיים. ובנ"י שנתבררו במצרים ועשה לנו הקב"ה נסים ונפלאות והרים אותנו מן הטבע עד שבאנו אל הר סיני לקבל התורה. וממילא נפתח פתח לקרב התחתונים" (יתרו, תרס"ב).

מתן תורה לישראל מייחד אותם מכל האומות אבל באותה עת מטיל עליהם להיות מורי הדרך לאחרים שיבואו בעקבותיהם. אין כאן נטישה של העמים האחרים ושל שאר חלקי הבריאה, אלא התווית דרך שתביא את גילוי השם בעולם במעגלים הולכים ומתרחבים.

ב"ספר הכוזרי" שואל המלך את החבר מדוע פתח בדבריו על השם שהוציא את עם ישראל ממצרים ולא התחיל בכך שאלוקים הוא בורא עולם. החבר אומר למלך שהעדיף לפתוח במה שראו בעיניהם ולא בטענה כללית שאיננה מוכחת. אולם ברור שזוהי רק התחלת הטיעון של החבר. בהמשך הוא מפרט שקיימים שני רבדים של התייחסות אלוקים לעולם: רובד הבריאה ורובד ההנהגה ההיסטורי. אלוקים הוא בורא כל העולם אולם הוא מנהיג רק את עם ישראל. במאמר הראשון, ריה"ל מדגיש את ייחודו של עם ישראל ולא כל כך מבטא את התפקיד המקרב שיש לעם ישראל. אולם במאמר הרביעי הוא אומר כי: "כך הוא הדבר גם בדת משה, כל דת שבאה אחריה משתנה לאמיתו של דבר להיות כמוה אם כי למראית עין תתרחק ממנה. הדתות האלה הן אפוא רק הכנה והקדמה למשיח המיוחל אשר הוא הפרי, ובאחרית הימים בהודותן בו תהיינה הן פרוי, והיה העץ כולו אחד" (ד, כג).

אם כן עשרת הדיברות אינן מבטלות את עשרת המאמרות של הבריאה. לכן התורה אינה מתחילה מ"החודש הזה לכם" וכו', כדי לבטא את הזיקה הקיימת בין שני המישורים האלה. ה"שפת אמת", מציין את חשיבות עשר המכות שהיו בין הבריאה לבין מתן תורה. עשר המכות חושפות את השליטה של הרצון האלוקי בעולם ופותחות את הפתח של ההתגלות אל העולם שכבר איננו משועבד לחוקיות הנוקשה. במישור האישי, קבלת התורה מותנית בגילוי של החירות. רק אם אדם מאמין באפשרות של השינוי והיציאה מן ההרגל והטבע, הוא יכול לקבל את התורה המרוממת אותו אל הקדושה. זהו הפירוש של דברי ה"שפת אמת" לעיל על הקשר בין ישראל העוברים תהליך של בירור במצרים ועל הנפלאות שעשה לנו השם.

התורה מעניקה את המצוות המעשיות. היא בונה את המציאות סביב עבודת האלוקים, אבל היא איננה מוציאה את האדם אל מציאות רוחנית מנותקת. עצם הפניה לעם שלם כבר שוללת אפשרות של הנחיה לעולם רוחני ומנותק. מה שמתאפשר ליחיד, לפרוש אל מערה או יער מרוחק, אינו מתאפשר לעם שלם. עם במהותו, חברה במהותה, חיה בתוך המציאות הקונקרטי. לכן הפניה אל עם ישראל, איננה פניה ליחיד שפורש מן

החיים, אלא יש כאן הכוונה לחיים שלמים הנעשים במסגרת מוקטנת, מסגרת של עם אחד מבין כל העמים. אבל הוא יכול להיות דוגמה להם.

ר' נחמן מתאר (תניינא, עח) מצב שבו הצדיק מאבד את מדרגתו הרוחנית והופך לאדם פשוט שבפשוטים. להפתעתו הרבה, מגלה אז הצדיק את כל האנשים הפשוטים הנמצאים בכל מקום. הוא כמו בן ידע עליהם לפני כן אבל עתה הוא מגלה אותם, הוא חש את הקרבה אליהם. הוא מגלה את הרובד של הבריאה, של "עשרה מאמרות", את הרובד של החיים שלכאורה הם בלי התורה. הוא איש פשוט, אבל בתוך תוכו, במסתרים, פועמת התורה שנתעלמה ממנו. מצב מיוחד זה מאפשר לו להיות מורה דרך לאנשים הפשוטים שסביבו. הם חיים את חייהם בעיקר סביב עולם הבריאה, הקיום של החיים היום יומיים, הם אינם מודעים לרובד נסתר שקיים בתוך עולמם. הצדיק הפשוט, הצדיק שירד ממדרגתו הרגילה, מדרגת "עשרת הדיברות", יכול עתה לחשוף להם את האור הזה.

התורה המתגלה במעמד הר סיני, איננה אם כן, פנים חדשות, אלא חשיפה של הנסתר הקיים עוד מעת הבריאה. הברואים שנזדעזעו מהדיבור האלוקי, ביטאו את השקיקה הכמוסה שלהם אליו, ועם ישראל צריך להביא לידי גילוי את אותה כמיהה לאלוקים. התהליך הוא במהותו תהליך ארוך, ותמיד קיים הפיתוי לדילוג עליו, בקריאה "כל העדה כולם קדושים". אולם התוצאה תהיה מאכזבת. מהר מאוד יתברר שמפגש עם אלוקים חיים, בטרם בשל הזמן, לא יצליח להביא לאיחוד שמייים וארץ ולתיקון העולם, אלא לאמונות שבסופו של דבר יפרידו בין העולם הרוחני והעולם הארצי. (אורות, ישראל ותחיתו, טו).

שבת שלום ומבורך